

Jak skutecznie kształcić na odległość¹? Z doświadczeń e-nauczyciela

KILKA SŁÓW O SWOICH DOŚWIADCZENIACH

Chciałbym się z Państwem podzielić doświadczeniami w prowadzeniu zajęć na odległość. Od 2002 roku regularnie organizuję i realizuję warsztaty przez Internet. Absolwenci tych zajęć pochodzą z trzynastu województw. W sumie przeprowadziłem ponad 1500 godzin z różnych obszarów technologii informacyjno-komunikacyjnej², ale nie tylko. Przez kilka lat współorganizowałem *Ogólnopolski i Miejski Konkurs „Ratujemy życie”* dla uczniów szkół podstawowych. Na platformie e-nauczania prowadziłem też zajęcia w ramach studiów podyplomowych. W tym czasie napisałem artykuły popularyzujące zajęcia przez Internet i współorganizowałem kilka konferencji z zakresu platform e-learningowych. Wszystko realizowałem poprzez Moodle. Tym doświadczeniem chciałbym się z Państwem podzielić.

ORGANIZACJA ZAJĘĆ

Na platformie Moodle można realizować warsztaty w różny sposób. Z reguły prowadzący wybierają między dwoma modelami: **tygodniowym** lub **tematycznym**. Który wybrać? Oba w inny sposób organizują pracę. Pierwszy z nich jest jednym ze sposobów dyscyplinujących słuchaczy. W jednym module realizuje się zagadnienie przez tydzień (1 moduł=1 zagadnienie=1 tydzień). Z moich doświadczeń wynika, że ten model nie zawsze się sprawdza. Ale też nie ma modelu doskonałego. Na zajęcia zapisują się różne osoby. Naj-

częściej bardzo zajęte, które wybierają doskonalenie na odległość w przekonaniu, że będą miały dużo swobody w realizowaniu materiału. Układ tygodniowy nie zawsze będzie im odpowiadał. Zresztą życie pisze nam różne scenariusze i tym samym często uniemożliwia wykonanie zadań w ciągu tygodnia.

Moja propozycja zajęć ma zawsze formułę otwartą (w Moodle jest to układ tematyczny), co oznacza, że każdy realizuje temat we własnym tempie i o najbardziej odpowiadającym dla niego czasie. Jest wiele sytuacji, w których nie zawsze można zrealizować materiał przez tydzień. Dlatego u mnie czas realizacji jest ograniczony jedynie datą otwarcia warsztatów i ich zakończenia. Wszystkie więc ćwiczenia, materiały, testy i filmy trzeba zrealizować do określonego, wcześniej wyznaczonego terminu, który jest jednocześnie datą kończąca warsztaty. W tym dniu platforma zostaje zamknięta.

Model, który preferuję, ma również wiele wad, przede wszystkim jednak dla prowadzącego. Jeśli bowiem uczestnicy zajęć zaczną nadsyłać masowo prace w ostatecznym terminie, to muszę się bardzo starać, żeby je sprawdzić, ocenić i skomentować w czasie, który określiłem w sylabusie. W tym modelu słuchacze stoją w pozycji uprzywilejowanej.

Mimo wszystko **jestem zwolennikiem modelu otwartego**. Uważam, że pozostawienie swobody twórczej pracy sprzyja większej refleksji, w konsekwencji czego słuchacze opracowują dużo lepsze, dojrzalsze prace.

SKUTECZNOŚĆ WARSZTATÓW

Dziś wielu dydaktyków mówi i pisze o skutecznych działaniach edukacyjnych przez co samo słowo stało się niezwykle popularne i w moim przekonaniu jest nieco nadużywane. W wielu wypadkach służy jedynie przyciągnięciu uwagi i często jako chwyt reklamowy.

Dziś każdy może powiedzieć, że jest skuteczny, ale skąd o tym wiemy i czy wszyscy rozumiemy ową skuteczność tak samo. Chciałbym się z Państwem podzielić refleksjami, które na przestrzeni prowadzenia zajęć przez Internet dały – w moim przekonaniu – prawo do mówienia o skutecznych działaniach edukacyjnych.

¹ **Kształcenia na odległość.** Jest to kształcenie w warunkach, w których nauczyciel i słuchacz (student, uczeń) znajdują się w różnych lokalizacjach i kontaktują się za pomocą środków technicznych. W naszym przypadku oznacza realizowanie warsztatów poprzez Internet z wykorzystaniem komputerów. Do niedawna pojęcie odnosiło się także do realizacji zajęć w formie korespondencyjnej. Dzisiaj już ten sposób zanika i występuje w formie szcztatkowej.

² *Tworzenie interaktywnych materiałów dydaktycznych, Ankiety i sondy – interaktywne narzędzia do zbierania informacji od uczniów, nauczycieli i rodziców, Tablica interaktywna SMART Board na zajęciach dydaktycznych, Interaktywne plakaty i infografiki, Nowoczesne lekcje z wykorzystaniem tablicy Smart Board, Fotografia cyfrowa - edycja i poprawianie jakości zdjęć, Praktyczne projekty w CorelDRAW, Tworzenie stron WWW, Doskonalenie i modyfikowanie stron WWW i inne.*

Realizuję zajęcia z TIK przez Internet dla nauczycieli różnych przedmiotów. Są więc przedstawiciele biologii, fizyki, matematyki, języków obcych, a nawet przedmiotów zawodowych. W ramach zajęć nauczyciele wykonują ćwiczenia oraz prace przedmiotowe. Nasze zajęcia mają zawsze charakter warsztatowy, co oznacza, że słuchacze – w ramach ćwiczeń – muszą wykonać określone, praktyczne zadania, możliwe do wykorzystania na swoich zajęciach lekcyjnych (na przykład dla uczniów albo dzielą się nimi z innymi nauczycielami). To jest dla mnie efekt skuteczności działań, w wyniku których nie tylko powstało ćwiczenie dla prowadzącego, ale przede wszystkim praca znalazła szerszą publiczność i szersze zastosowanie. Wtedy wiem, że zajęcia były skuteczne, bo prowadziły do wykorzystania wiedzy i umiejętności w pracy dydaktycznej lub zawodowej.

Źródło obrazu: <http://pixabay.com/>

W filmie *Lucy*, który jakiś czas temu był na ekranach kin, główna bohaterka pyta profesora, co ma zrobić z ogromną wiedzą, którą posiada. Na co profesor odpowiada, że w jego przekonaniu, najpiękniejszą rzeczą, którą może zrobić, to przekazać ją innym. Piękna idea, ale mnie to nie wystarcza. Chciałbym wiedzieć, co z tą wiedzą i umiejętnościami zrobią inni. I jest to dla mnie ważniejsze niż to, że tą wiedzę zdobyli. Bo dzisiaj zdobycie wiedzy na poziomie ogólnym jest bardzo proste i często nie wymaga podejmowania regularnych zajęć. Ważne jest jednak to, co z tą wiedzą zrobimy dalej. W jaki sposób ją wykorzystamy i co ważne, czy w ogóle ją wykorzystamy.

Rzadko badamy taką skuteczność procesu edukacyjnego u dorosłych. Z reguły zadawaliśmy się i zatrzymujemy w badaniach na poziomie dobrze zaplanowanych, zorganizowanych i przeprowadzonych zajęć. Nie bardzo interesuje nas, co się dzieje dalej. Wiele osób twierdzi, że przecież to, co dzieje się dalej nie od nas zależy, że nie mamy na to wpływu. Pewnie nie zawsze, ale kiedy mamy taką wiedzę, satysfakcja jest większa i motywacja do dalszych działań ogromna PO OBU STRONACH PROCESU DYDAKTYCZNEGO.

I z tymi myślami - o skuteczności - Państwa zostawiam. Wiem, że temat jest o wiele bardziej skomplikowany i mam nadzieję, że kiedyś znajdziemy czas, żeby o tym szerzej porozmawiać.

KILKA WAŻNYCH TERMINÓW. PRZYPOMNIENIE

Źródło obrazu: opracowanie własne

e-learning³

(e-nauczanie, sposób przekazywania wiedzy, wykorzystujący technologię informacyjno-komunikacyjną)

blended learning (kształcenie mieszane, zwane też hybrydowym)

– połączenie e-

nauczania z elementami tradycyjnego procesu kształcenia, to jest takiego, w którym **istnieje bezpośredni kontakt słuchaczy z nauczycielem** w jednym miejscu (np. w szkole/placówce).

nauczanie synchroniczne - szkolenie jest prowadzone w tym samym czasie, ale w różnych miejscach (np. czat, wideokonferencja, webinaria, wideokonferencja)

nauczanie asynchroniczne - materiał szkoleniowy jest dostępny dla uczestników w dowolnym czasie, z dowolnego miejsca. Pozwala na naukę w tempie indywidualnym (np. forum dyskusyjne, poczta elektroniczna)

PRZEPIS NA DOBRE WARSZTATY INTERNETOWE

Najważniejsza jest **MOTYWACJA**. Myślę tu o motywacji samego słuchacza, a także motywowaniu go przez nauczyciela. Osoby, które zapisują się na warsztaty internetowe nie zawsze zdają sobie sprawę z tego, że będą musiały „samodzielnie” go zrealizować, oczywiście pod kierunkiem prowadzącego. Co to znaczy samodzielnie? To znaczy, że będą musiały przeczytać materiał teoretyczny, obejrzeć filmy, wykonać ćwiczenia i tak dalej. Z reguły uczestnik tradycyjnych zajęć słucha tego, co przygotował prowadzący, a przy wykonywaniu ćwiczeń zawsze ma pod ręką koleżankę lub kolegę, którzy siedzą przy nim. Sposób komunikacji i rozwiązywania ewentualnych problemów jest na platformach e-nauczania zupełnie inny.

Kiedy słuchacz jest zmotywowany do działań? Wówczas, gdy temat warsztatów jest ciekawy, materiały opracowane rzetelnie, ale przede wszystkim wtedy, kiedy czuje na platformie obecność prowadzącego. Wówczas wie, że nie jest zostawiony sam sobie, że

³ Płyta CD/DVD czy nawet e-mail z materiałami dydaktycznymi są również e-learningiem

może liczyć na jego pomoc.

W jaki sposób motywuję uczestników zajęć? Stosuję wiele sposobów. Zaczynam zawsze od najprostszych. Dzięki wewnętrznemu systemowi komunikacji platformy wysyłam wiadomości do słuchaczy przypominające i zachęcające do intensywniejszej pracy. Motywuję podczas oceniania ćwiczeń, w dyskusjach na forum, w których uczestniczę (rozmawiam ze słuchaczami na każdym forum). Zachęcam do dzielenia się swoimi spostrzeżeniami. Najcenniejszym jednak sposobem motywowania są prace samych uczestników zajęć, które zamieszczam w dziale **WYMIENIAMY SIĘ DOŚWIADCZENIAMI** po to, żeby inspirowały innych. W zasadzie słuchacze sami siebie wówczas inspirują. Nie muszą chyba uzasadniać, jak bardzo motywuje to tych, którzy jeszcze niewiele zrobili albo nie wykonali ćwiczeń.

Drugim elementem dobrego warsztatu internetowego jest **INTEGRACJA**. Dzięki niej - w obrębie prowadzonych zajęć - tworzą się często samoistne grupy. Byłem świadkiem wielu takich sytuacji, w których powstawały bardzo ciekawe prace zespołowe. Najczęściej są to osoby prowadzące te same przedmioty. Ale nie zawsze.

Integruję już na początku zajęć, powołując forum **POZNAJMY SIĘ**. To taki wirtualny pokój, a w zasadzie „przedpokój”, w którym słuchacze przedstawiają się i piszą kilka słów o sobie. Tam witam się z każdym osobno. Traktuję to miejsce szczególnie, „podaję rękę” na przywitanie. Tu również staram się napisać do każdego kilka słów, które zachęcą do współpracy. Na tym poziomie warsztatów słuchacze piszą o swoich zainteresowaniach, nie tylko dydaktycznych. Często kilka osób odnajduje te same pasje. Łatwiej jest wtedy o pracę w grupach.

źródło obrazu: opracowanie własne

Trzecim składnikiem dobrego warsztatu internetowego są **AKTYWNOŚCI**. Bardzo ważne jest, abyśmy uruchomili różne aktywności. Słuchacze nie mogą tylko czytać przygotowane materiały czy

oglądać schematy. Najlepiej wiedzę budować poprzez działanie i dyskusje. Wcześniej wspomniałem już o forum dyskusyjnym i na chwilę chciałbym się przy nim zatrzymać. Proponuję w każdym module zajęć dyskusję merytoryczną na temat realizowanych w nim zagadnień. W takim forum nie tylko staram się być moderatorem dyskusji, ale również aktywnie uczestniczę w nim ze słuchaczami.

Przy tym wszystkim trzeba pamiętać, aby wykorzystywać potencjał słuchaczy i żeby forum nie przekształciło się w program 100 pytań do prowadzącego.

Fora to nie jedyne formy aktywizowania uczestników zajęć online. Platforma Moodle posiada w tym zakresie ogromne możliwości. Jest tu mnóstwo narzędzi ułatwiających pracę zdalną. Można wprowadzić słowniki, kwestionariusze, głosowania, quizy, krzyżówki. To tylko nieliczne przykłady z ogromnej propozycji, jaką daje nam system.

Kolejnym elementem jest odpowiednie przygotowanie materiałów dydaktycznych (**TREŚCI**), które umożliwią zrealizowanie ćwiczeń i wykonanie prac. Muszą być to materiały uwzględniające predyspozycje uczestników warsztatów, dla słuchaczy, wzrokowców i kinestetyków. A skoro tak, to trzeba nagrać ścieżki dźwiękowe, kilka krótkich filmów, przygotować prezentacje. Tu od razu dodam, że jestem zwolennikiem atomizacji wiedzy. Podział materiału dydaktycznego na małe fragmenty (atomy) umożliwia wybiórcze czytanie i pomaga szybko osiągnąć cel. Takie traktowanie nauczania pozwala przy minimalnym zasobie wiedzy rozwiązać istotne problemy. Z punktu widzenia uczestników e-nauczania łatwiej analizuje się i czyta atomizowane treści dydaktyczne.

Dobrze byłoby, aby warsztat, który przygotowujemy, opierał się również na naszych, autorskich materiałach. Słuchacze bardzo to doceniają i przez to czują zaangażowanie prowadzącego. Warsztat nie może składać się tylko z hiperłączy odwołujących uczestników do stron internetowych. Koncepcja, projekt i materiały powinny być propozycją e-nauczyciela. Na takim fundamencie można budować dalej, wskazywać przykłady pochodzące z innych źródeł, podawać literaturę, umieszczać netografię.

**MOTYWACJA + INTEGRACJA +
+ AKTYWNOŚCI + TREŚCI =
= DOBRY WARSZTAT INTERNETOWY**

SYLABUS

W tradycyjnym nauczaniu słuchacz otrzymuje program, a resztę dopowiadamy na pierwszych zajęciach. W kształceniu na odległość zastępujemy

efektów pracy. Każde ćwiczenie słuchacza musi być sprawdzone, a potem ocenione i opatrzone komentarzem, recenzją. Na platformie jest możliwa znacznie większa indywidualizacja i kontrola postępów w nauce niż w nauczaniu stacjonarnym. Zestawienia w postaci tabel, wykresów i raportów umożliwia porównanie wyników.

Pracy jest dużo, ale satysfakcja z przeprowadzonych warsztatów ogromna. Namawiam Państwa gorąco na rozpoczęcie przygody z e-learningiem poprzez platformę Moodle.

Na początku warto przygotować krótkie zajęcia, może wystarczyłyby pięciogodzinne. A potem w miarę czasu i nabytego doświadczenia rozwijać swoje umiejętności i wprowadzać nieco dłuższe formy.

Trzymam kciuki za pomyślną realizację warsztatów i liczę na to, że wkrótce uruchomicie Państwo swoje zajęcia online.

ZAPROSZENIE DO UCZESTNICTWA W ZAJĘCIACH PROWADZONYCH PRZEZ INTERNET

W Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli funkcjonują dwie strony poświęcone warsztatom prowadzonym przez Internet. Pierwsza **kursyonline.bydgoszcz.pl**, która promuje działania i prezentuje ofertę szkoleniową, a druga **online.bydgoszcz.pl**, na której jest zainstalowana platforma Moodle.

Jeśli jeszcze Państwo nie uczestniczyliście w naszych warsztatach, to zachęcam do wzięcia udziału. Aktualna oferta to:

- *Opracowywanie multimedialnego e-booka. Nowoczesny sposób prezentowania treści*
- *Ankiety i sondy. Interaktywne narzędzia do zbierania informacji od uczniów, nauczycieli i rodziców*
- *Interaktywne plakaty i infografiki. Nowoczesne sposoby prezentowania treści*
- *Tworzenie interaktywnych materiałów dydaktycznych*
- *Wykorzystanie tablicy interaktywnej Smart Board na zajęciach dydaktycznych*
- *Sprawdzanie i ocenianie osiągnięć uczniów w praktyce szkolnej.*

Jak zapisać się na warsztaty? Należy uruchomić stronę **kursyonline.bydgoszcz.pl** Tam, w górnym menu (po prawej stronie), trzeba kliknąć w przycisk **Zgłoszenia**. Następnie zaznaczamy wybraną przez siebie formę, wypełniamy formularz (zwracając uwagę na login, hasło i poprawny adres e-mail) i klikamy w przycisk **Wyślij**. Tym samym otrzymamy e-maila z kopią formularza zgłoszeniowego i czekamy na e-maila od prowadzącego zajęcia z dalszą instrukcją.

Do zobaczenia na warsztatach online:-)

(Footnotes)

1. Płyta CD/DVD czy nawet e-mail z materiałami dydaktycznymi są również e-learningiem